ombudsman
veřejný ochránce práv

Vážený pan
Mgr. Bc. Rudolf Jakubec
ředitel
VÚ, DDŠ, SVP, ZŠ, SŠ a ŠJ Děčín XXXII
Vítězství 70
Děčín XXXII – Boletice nad Labem
407 11 Děčín

Vaše značka KŘ22/2021
Sp. zn. 27/2021/NZ/ŠJ
Č. j. KVOP-14874/2022
Datum 1. března 2022

Vážený pane řediteli,

reaguji na Vaše vyjádření ke zprávě ze systematické návštěvy Vašeho zařízení, která byla zaměřena na podmínky výkonu ochranné výchovy. Nejprve Vám děkuji za Vaši otevřenost a především konstruktivní formu Vašich vyjádření k mnou navrhovaným opatřením, velice si tohoto přístupu cením. Ráda bych se podrobněji věnovala několika konkrétním bodům, v ostatním považuji Vaše vyjádření za dostatečné.

Stížnostní mechanismy

Ve zprávě jsem opatřením doporučila, aby zařízení chlapcům zpřístupnilo informace o jejich možnostech podat stížnost a kontakty na příslušné instituce vykonávající dozor. Ve vyjádření jste uvedl, že tyto informace jsou dostupné na nástěnkách vedle kanceláře sociální pracovnice a všichni chlapci s nimi byli seznámeni při příchodu do zařízení, o čemž jsou v jejich osobních spisech založeny záznamy.

Tyto informace nijak nerozporuji. Dotyčné opatření jsem formulovala z toho důvodu, že chlapci při samostatných rozhovorech s pracovníky Kanceláře veřejného ochránce práv (dále jen „Kancelář“) nezávisle na sobě uváděli, že kromě personálu zařízení a případně svých pracovníků OSPOD neví, kam se mohou se svou stížností obrátit. Doporučuji se proto vhodným způsobem zaměřit na informovanost chlapců.

Průzory ve dveřích

Ve zprávě jsem formulovala opatření, aby zařízení zakrylo průzory ve dveřích od pokojů chlapců a vhodně upravilo pravidla jejich používání. Ve vyjádření jste uvedl, že jste bezodkladně po přijetí zprávy průzory zakryli neprůhlednou fólií. To se ovšem promítlo do průběhu nočních kontrol pokojů, neboť personál musí vždy do pokojů vstupovat, což chlapce ruší ve spánku. Uvedl jste také, že ve dvou případech se chlapci, kteří jsou potenciálním objektem šikany, obávají pobývat v pokoji se zakrytým průzorem.

Opatření jsem formulovala s úmyslem zabránit tomu, aby do pokojů chlapců bylo nepřetržitě vidět a mohl do nich nahlédnout prakticky každý, kdo prochází okolo. Vám uvedeným případům samozřejmě rozumím a jejich výskyt jsem předpokládala. Ve zprávě jsem proto zmiňovala, že v individuálně odůvodněných případech je používání průzorů možné (například v případech šikanou ohrožených chlapců). Vyhrazovala jsem se především vůči jejich plošnému užívání. Co se týče rušivých nočních kontrol, zde považuji za vhodné poukázat na praxi oddělení EPCHO Janová při Výchovném ústavu v Ostrava-Hrabůvka.

I zde jsou ve dveřích pokojů průzory. Jsou však překryté látkou, která zajišťuje v určité míře soukromí a současně umožňuje noční kontrolu pokoje bez nutnosti otevírání dveří.

Dveře pokojů na oddělení EPCHO Janová při Výchovném ústavu Ostrava-Hrabůvka.

Noční osvětlení pokojů

Ve zprávě jsem opatřením doporučila, aby zařízení upustilo od nočního svícení v pokojích chlapců, protože si jich několik z nich při samostatných rozhovorech se zaměstnanci Kanceláře nezávisle na sobě stěžovali, že je ruší a negativně ovlivňuje kvalitu jejich spánku. Ve vyjádření jste uvedl, že několik chlapců naopak noční svícení vyžaduje, neboť trpí nočními běsy, enurézou a jinými obtížemi. Uvedl jste také, že noční osvětlení nedosahuje takové intenzity, aby mohla chlapce rušit od spánku, což jste doložil fotodokumentací.

Mám za to, že „rušivost“ nočního osvětlení je velice těžce objektivně vyhodnotitelná, a záleží tedy na individuální citlivosti jednotlivých chlapců. Trvám na tom, že pokud někoho noční osvětlení ruší do té míry, že mu to působí problémy s usínáním, přerušovaný spánek či větší unavenost, neměl by mu být vystavován. Zda se jedná o „fabulace“ chlapců, nejsem schopna dostatečně posoudit, ale tak jako tak se jimi cítím povinna zabývat. Používat noční osvětlení v případech, kdy o to chlapci výslovně žádají, je samozřejmě možné. Opatřením jsem opět mířila především proti jeho plošnému užívání.

Noční zamykání pokojů

Ve zprávě jsem opatřením doporučila, aby zařízení navýšilo počty nočního personálu a v návaznosti na to zcela upustilo od nočního zamykání pokojů chlapců na oddělení EPCHO. Současně jsem doporučila, že než k rozšíření nočního personálu dojde, mělo by zařízení přistupovat k nočnímu zamykání pokojů pouze v odůvodněných případech na základě individuálního posouzení rizika. Ve svém vyjádření jste uvedl, že podle Vašeho názoru zákonodárce předpokládal noční zamykání pokojů, když stanovil, že při noční službě musí být na výchovné skupině oddělení EPCHO vždy 2 pedagogičtí pracovníci, kteří zároveň musí být přítomni i při kontrolách ložnic. Z toho odvozujete, že pokoje by měly být zamčené,

aby při jejich kontrolách nenastala situace, kdy je většina chlapců zcela bez dohledu. Poukazoval jste také na nižší odbornost nočních vychovatelů, po kterých by nemělo být požadováno řešit případné konfliktní situace, k nimž by mohlo docházet při upuštění od nočního uzamykání pokojů.

Ačkoli s Vaším výkladem právních předpisů nesouhlasím, uznávám, že s ohledem na cílovou skupinu oddělení EPCHO může být uzamknutí pokoje v některých případech přiměřeným opatřením, které sleduje legitimní cíl. Současně se ale domnívám, že by zařízení nemělo k nočnímu zamykání pokojů přistupovat automaticky, jak je tomu v současné době, ale na základě individuálního posouzení rizik. Mám totiž za to, že uzamykáním pokojů v případech, kdy k tomu nejsou dány žádné zřejmé důvody, zařízení zbytečně navozuje pocity detenčního prostředí. Současně také upozorňuji na bezpečnostní rizika při nutnosti okamžité evakuace, například při vzniku požáru.

Za nevhodné řešení považuji noční zamykání i z toho důvodu, že pokoje chlapců na oddělení EPCHO jsou dvou až třílůžkové. V indikovaném případě, kdy projevy některého z chlapců mohou představovat reálné bezpečnostní riziko, nesouhlasím s tím, aby došlo k uzamčení jeho pokoje, který s ním sdílí další děti. Doporučuji proto, abyste zvážil možnosti Vašeho zařízení upravit pokoje chlapců tak, aby byly jednolůžkové. Jako je tomu například v již zmiňovaném oddělení EPCHO Janová při Výchovném ústavu Ostrava-Hrabůvka, nebo například na oddělení E ve Výchovném ústavu v Jindřichově Hradci.

Zamykání zdravotních izolací

Ve zprávě jsem formulovala opatření, kterým jsem po zařízení požadovala, aby upustilo od zamykání chlapců na zdravotních izolacích. Ve svém vyjádření jste uvedl, že na zdravotní izolaci jsou chlapci umístěni na základě rozhodnutí lékařky nebo hygienické stanice, přičemž aktuálně nejčastějším důvodem umístění je riziko rozšiřování nákazy onemocnění covid-19. Jedná se především o chlapce po návratu z útěků, z nichž někteří jsou navíc pod vlivem návykových látek, a představa, že by dobrovolně dodržovali preventivní ochranná opatření, je zcela zcestná.

Vaše částečné argumenty uznávám, ale nesouhlasím s plošností zamykání zdravotních izolací. Ani v tomto případě by k zamykání nemělo docházet automaticky, ale na základě individuálního posouzení rizik. Pokud tedy například bude na zdravotní izolaci umístěn chlapec, který chápe důvody svého umístění, je s nimi srozuměn a hodlá dodržovat preventivní opatření, nevidím důvod, proč by měl být na zdravotní izolaci zamykán.

Vybavení pokojů na oddělení EPCHO a zdravotních izolací

Ve zprávě jsem opatřeními doporučila, aby zařízení vybavilo pokoje chlapců na oddělení pro děti s extrémními poruchami chování a zdravotní izolace dostatečným množstvím potřebného nábytku. Ve vyjádření jste uvedl, že pokoje jsou vybaveny velice stroze s ohledem na chování umístěných chlapců, neboť z Vašich zkušeností existuje reálné riziko využití nábytku k ohrožení ostatních chlapců nebo personálu. Nábytek v pokojích podle Vás ani není potřebný, neboť chlapci tráví celé dny organizovanou činností a v pokojích pouze spí. Co se týče zdravotních izolací, ty vybavíte potřebným nábytkem s výjimkou těch, které

slouží chlapcům ke stabilizaci po požití omamných a psychotropních látek. Tam podle Vás existuje obdobné bezpečnostní riziko.

Jak jsem uváděla již ve zprávě, jsem si samozřejmě vědoma zvýšených bezpečnostních nároků, které obnáší péče o děti s extrémními poruchami chování. Současně jsem ale poukazovala na praxi oddělení EPCHO Janová při Výchovném ústavu Ostrava-Hrabůvka, kde chlapci mají ve svých pokojích základní vybavení. Lůžko, stůl i šatní skříň jsou stavebně připevněny ke zdi tak, aby nešly oddělit, židle je z plastu.

Vybavení pokoje na oddělení EPCHO Janová při Výchovném ústavu Ostrava-Hrabůvka.

Považuji za důležité vybalancovat požadavky na bezpečnost chlapců a personálu s materiálními podmínkami, jak se Vám to daří například u společenských místností, kde se volně nachází židle, stoly, křesla apod. Mám za to, že v individuálních případech je možné prostředí maximálně zabezpečit, ale nemělo by se jednat o plošné pravidlo. Vítám proto postup, jaký jste zvolil u zdravotních izolací, kdy podle důvodů umístění vyhodnocujete rizika, která se odráží v jejich vybavenosti. Souhlasím s tím, že chlapci pod vlivem návykových látek mohou vybavením ohrožovat sami sebe či okolí, jinak ale nevidím důvod, proč by materiální podmínky ve zdravotních izolacích nemohly být příznivější.

Litinové žebrové radiátory jsem zmiňovala ve spojitosti se zkušenostmi z psychiatrických nemocnic, podle kterých mohou být potenciálně nebezpečné například při pokusech o oběšení či při potyčce mezi klienty na pokoji.

Specializace „problematika závislostí“

Ve zprávě jsem uvedla, že se Vaše zařízení dle oficiálních informací MŠMT specializuje na problematiku závislostí. Současně však neprovozujete speciální oddělení po děti

s adiktologickými problémy a ve Vašem zařízení nepůsobí adiktolog (o problematice jeho zaměstnávání ve školském zařízení jsem se zmínila již ve zprávě). Požádala jsem proto, aby zařízení vysvětlilo, v čem jeho deklarovaná specializace na problematiku závislostí spočívá, a doporučila jsem, aby zařízení navázalo spolupráci s adiktologem či poskytovatelem adikologických služeb, nebo aby zrušilo danou specializaci. Ve vyjádření jste uvedl, že vedle minimálních preventivních programů se drogovou problematikou zabýváte formou podrobného mapování adiktologické anamnézy při přijetí dítěte do zařízení a sestavení individuálního terapeutického plánu, dle kterého následně probíhá individuální práce s etopedem a psychologem. Dále jste mě informoval o tom, že máte navázanou spolupráci s místním nízkoprahovým kontaktním centrem, které je ochotno přijmout děti z Vašeho zařízení do ambulantního programu, a případně dětem zprostředkováváte pobyty ve specializovaných zdravotnických či školských zařízeních. Nadto jste také zmínil Vaši osobní konzultaci s prof. Miovským, který měl přístup Vašeho zařízení ocenit a konstatovat, že v kontextu umístěných dětí více dělat nemůžete.

Opatření jsem formulovala s úmyslem předcházet situacím, kdy k Vám budou umisťovány děti zejména kvůli jejich závislostním problémům, namísto toho, aby byly umisťovány do specializovaných zařízení, která jim jsou schopna poskytnout pobytovou adiktologickou péči. Ve Vámi popisovaných postupech je patrná maximální snaha o to poskytnout dětem opravdu komplexní péči. To jsem ostatně zmiňovala již ve zprávě. Souhlasím s tím, že se jedná o maximum toho, co z pozice běžného školského zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy můžete udělat. Vedle toho však existují školská zařízení, která zřizují specializovaná oddělení s primárním zaměřením na adiktologickou problematiku. Právě tato zařízení mají oficiálně přiznanou specializaci „problematika závislostí“, která by se měla odrážet ve skladbě personálu (interní nebo externí adiktologický pracovník) a nastavení programu pobytu. Ve svém vyjádření uvádíte, že dětem pobyty v těchto zařízeních aktivně nabízíte (konkrétně ve Výchovném ústavu Husův domov a Výchovném ústavu Hostouň). Pakliže ale v současné době disponujete stejnou specializací jako tato zařízení, přemístění dětí nedává smysl. Šlo by totiž o srovnatelnou situaci, kterou jsem popisovala i ve zprávě, kdy se soudy pokouší o přemístění dítěte na Vaše oddělení EPCHO, ačkoli původní zařízení je totožného typu. Pokud tedy neplánujete zřídit specializované pracoviště s adiktologickým personálem a odpovídajícím programem, oficiální proklamování specializace na práci se závislostní problematikou může být pro orgány zapojené do procesu umisťování dětí matoucí.

Vážený pane řediteli, zdvořile Vás žádám o vyjádření k uvedeným bodům a pokračování v již započaté diskusi. Své vyjádření, prosím, zašlete do 30 dnů od doručení tohoto dopisu.

Chci Vás ubezpečit, že si nesmírně vážím práce Vás a Vašich zaměstnanců. Uvědomuji si náročnost a rizika spojená s péčí o tak specifickou cílovou skupinu klientů, jakou jsou děti s extrémními poruchami chování. Své závěry a doporučení formuluji s cílem poskytnout Vám objektivní a nezaujatý pohled na užívané postupy, otevírat debatu nad jejich možnou změnou a sjednocovat praxi zařízení obdobného typu.

S přátelským pozdravem

Mgr. Monika Šimůnková v. r.
zástupkyně veřejného ochránce práv
(dopis je opatřen elektronickým podpisem)